

تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای مالی

هدفهای رفتاری: پس از مطالعه این فصل از فراگیر انتظار می‌رود، قادر باشد:

- ۱- منظور از حساب را توضیح دهد.
- ۲- چگونگی ثبت رویدادهای مالی را تشریح کرده، انجام دهد.
- ۳- افزایش و کاهش در هر یک از حسابهای دارایی، بدهی و سرمایه را شرح دهد.
- ۴- مانده‌گیری حسابها را انجام دهد.

۱-۳- مقدمه

در فصل دوم با معادله اساسی حسابداری و اجزای آن آشنا شدیم. معادله حسابداری و اجزای آن یعنی داراییها، بدهیها و سرمایه مالک مبنای اصلی تهیه ترازنامه یا صورت وضعیت مالی می‌باشد. هر یک از رویدادهای مالی به گونه‌ای بر اجزای معادله حسابداری تأثیر می‌گذارد. مثلاً با خرید نقدی ائانه یک نوع دارایی (نقد و بانک) کاهش و دارایی دیگر (ائانه) افزایش می‌یابد. خرید نسبه ملزومات اداری باعث افزایش یک نوع دارایی (ملزومات اداری) و افزایش یک بدهی (حسابهای پرداختی) می‌شود. حسابداران برای گزارش‌دهی مناسب اطلاعات مالی مربوط به یک شخصیت حسابداری ابتدا رویدادهای مالی مؤثر بر آن شخصیت را شناسایی کرده و سپس میزان تأثیر آن رویداد را بر اجزای معادله حسابداری ارزیابی می‌کنند. این کار حسابداران تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی نامیده می‌شود. مبنای تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی معادله حسابداری است.

در بسیاری از مؤسسات اقتصادی هر روزه فعالیت‌های مالی متعددی انجام می‌شود. مثلاً در یک خشکشویی طی یک روز به مشتریان مختلف خدماتی ارائه می‌شود که هر یک بر معادله حسابداری مؤثر است. اگر حسابداران برای تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی بخواهند اثر یکایک رویدادهای مالی را بر معادله حسابداری شناسایی و ارزیابی کنند در تهیه و ارائه اطلاعات اقتصادی به استفاده‌کنندگان، دچار مشکلات زیادی می‌شوند. چون برای هر یک از رویدادهای مالی باید تجزیه و تحلیل انجام دهند و پس از هر رویداد مالی برای واحد اقتصادی معادله حسابداری جدیدی تنظیم نمایند. انجام این کار مستلزم صرف وقت و هزینه زیاد و وجود افراد و امکانات و تجهیزات فراوان است.

اما در عمل، حسابداران برای تجزیه و تحلیل و پردازش اطلاعات مالی، از روش مناسبتری غیر از آنچه در فصل قبل بیان شد، استفاده می‌کنند. در این فصل چگونگی این روش و فواید آن مورد بحث قرار خواهد گرفت. درک روشی که حسابداران در عمل به کار می‌گیرند و کسب توانایی برای استفاده از این روش، مستلزم آشنایی با مفاهیم و ابزارهای مورد استفاده است. یکی از مهمترین این ابزارها، حساب می‌باشد.

۲-۳- حساب

در بسیاری از رشته‌های علمی اطلاعات مربوط به آن رشته طبقه‌بندی و خلاصه می‌شود. این کار باعث می‌گردد دانش ما

در مورد یک یا چند موضوع خاص به شکل مناسبتری مرتب و قابل بیان شود. در حسابداری ابزار اصلی ثبت و خلاصه کردن اطلاعات مالی «حساب» نامیده می‌شود. حساب به منزله پرونده‌ای مفصل از تغییراتی است که در یک دارایی خاص، یک بدهی خاص یا سرمایه صاحب مؤسسه طی یک دوره زمانی رخ می‌دهد.

معمولاً برای اینکه امکان دسترسی به اطلاعات موجود در حسابها آسان‌تر شود، همه حسابهای مربوط به یک واحد اقتصادی در یک دفتر خاص به نام «دفتر کل» به صورت جداگانه نگهداری می‌شود. در عمل دفتر کل به صورت مجلد یا کارتهای جداگانه و یا به صورت کامپیوتری می‌باشد.

در دفتر کل، حسابها براساس اجزای معادله حسابداری به سه گروه داراییها، بدهیها و سرمایه مالک تقسیم می‌شوند. صندوق و بانک، حسابهای دریافتنی، ملزومات، اثاثه اداری، وسایط نقلیه، آپارتمان، زمین، حسابهای پرداختنی، وام پرداختنی و سرمایه مالک عناوین برخی از حسابهایی است که در بسیاری از مؤسسات استفاده می‌شود.

۳-۳- ثبت رویدادهای مالی در حسابها

همانطور که گفته شد در حسابداری، برای ثبت و خلاصه کردن اثرات رویدادهای مالی بر معادله حسابداری یک واحد اقتصادی از «حساب» استفاده می‌شود. برای اینکه اثر هر رویداد مالی را بر اجزای معادله حسابداری یعنی داراییها، بدهیها و سرمایه مالک نشان دهیم از شکل حساب T استفاده می‌کنیم. این شکل حساب، شبیه حرف T انگلیسی است و دارای سه قسمت به شرح زیر می‌باشد:

- عنوان حساب
- سمت راست حساب یا بدهکار
- سمت چپ حساب یا بستانکار

عنوان حساب	
«سمت راست»	«سمت چپ»
یا بدهکار	یا بستانکار

خط عمودی حساب را به دو سمت راست و چپ تقسیم می‌کند. عنوان حساب هم در قسمت بالای خط افقی نوشته می‌شود. مثلاً حساب بانک یک مؤسسه به شکل حساب T به صورت زیر نمایش داده می‌شود:

بانک	
«سمت راست»	«سمت چپ»
یا بدهکار	یا بستانکار

کاربرد اصطلاحات سمت راست و سمت چپ کمی مشکل است و بدین لحاظ به جای استفاده از این دو اصطلاح، از واژه‌های بدهکار و بستانکار استفاده می‌شود. همواره، به یاد داشته باشید که در مورد هر حساب، بدهکار به معنی سمت راست حساب و بستانکار به معنی سمت چپ حساب می‌باشد.

۴-۳- قاعده ثبت افزایش و کاهش در حسابها

هر فعالیت مالی مؤثر بر معادله حسابداری منجر به کاهش یا افزایش یک یا چند حساب می‌شود. نحوه ثبت افزایش و کاهش در حسابها به نوع و ماهیت آن حساب بستگی دارد. افزایش هر دارایی در سمت راست (بدهکار) حساب مربوط ثبت می‌شود. کاهش هر دارایی در سمت چپ (بستانکار) حساب مربوط ثبت می‌شود. در مقابل، افزایش بدهی و سرمایه مالک در سمت چپ (بستانکار) و کاهش بدهی و سرمایه مالک در سمت راست (بدهکار) نشان داده می‌شود.

شالوده قاعده ثبت بدهکار و بستانکار براساس معادله حسابداری به شرح زیر شکل گرفته است:

$$\text{داراییها} = \text{بدهیها} + \text{سرمایه}$$

داراییها در سمت راست معادله حسابداری و ترازنامه قرار می‌گیرد. بنابراین افزایش هر یک از انواع داراییها در سمت راست (بدهکار) و کاهش هر دارایی در سمت چپ (بستانکار) حساب نوشته می‌شود.

افزایش هر دارایی در سمت راست (بدهکار) حساب آن دارایی ثبت می‌شود.
کاهش هر دارایی در سمت چپ (بستانکار) حساب آن دارایی ثبت می‌شود.

بدهیها و سرمایه مالک در سمت چپ معادله حسابداری قرار دارد. از این رو، افزایش بدهیها و سرمایه مالک در سمت چپ (بستانکار) و کاهش بدهیها و سرمایه مالک در سمت راست (بدهکار) نوشته می‌شود.

افزایش هر بدهی و سرمایه مالک در بستانکار حساب مربوط ثبت می‌شود.
کاهش هر بدهی و سرمایه مالک در بدهکار حساب مربوط ثبت می‌شود.

بنابراین قاعده بدهکار و بستانکار کردن اجزای معادله حسابداری را به شکل زیر در حسابهای T می‌توان نشان

داد:

سرمایه مالک		+	بدهیها		=	داراییها	
افزایش سرمایه	کاهش سرمایه		افزایش بدهیها	کاهش بدهیها		کاهش داراییها	افزایش داراییها
بستانکار می‌شود	بدهکار می‌شود		بستانکار می‌شود	بدهکار می‌شود		بستانکار می‌شود	بدهکار می‌شود

مثال: تأثیر رویدادهای مالی بر اجزای معادله حسابداری

در فصل دوم در مثال تعمیرگاه تلویزیون ماهر، آثار رویدادهای مالی بر معادله حسابداری این تعمیرگاه تشریح گردید. در مثال یاد شده ابتدا هر یک از رویدادهای مالی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و سپس تأثیر رویدادهای فوق بر داراییها، بدهیها و سرمایه مالک تعمیرگاه ارزیابی شد.

در ابتدای این فصل گفتیم که روش تجزیه و تحلیل آثار رویدادهای مالی بر معادله حسابداری و ترازنامه در عمل فاقد کارایی و فایده مطلوب می باشد. اکنون برای نشان دادن تأثیر رویدادهای مالی از روش دیگری استفاده می کنیم. در این روش از حساب که ابزار اصلی ثبت و خلاصه کردن اطلاعات رویدادهای مالی است استفاده می کنیم.

در فصل دوم تأثیر هر یک از رویدادهای مالی دو ماهه اول سال ۱۳۷۹ بر معادله حسابداری تعمیرگاه ماهر (مثال ۲ صفحه ۱۵) ملاحظه شد. در زیر نحوه ثبت رویدادهای مالی مذکور را در حسابهای T نشان می دهیم.

رویداد مالی ۱: سرمایه گذاری نقدی آقای ماهر به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال که به حساب جاری آن واریز شده است.

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (بانک) افزایش یافته است.	افزایش دارایی، بدهکار می شود.	بدهکار: بانک
سرمایه مالک افزایش یافته است.	افزایش سرمایه، بستانکار می شود.	بستانکار: سرمایه آقای ماهر ریال ۳۰۰۰۰۰۰۰

سرمایه + بدهیها = داراییها		سرمایه آقای ماهر بانک
۳۰۰۰۰۰۰۰ ①	۳۰۰۰۰۰۰۰ ①	

رویداد مالی ۲: دریافت ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال وام از آقای خیراندیش

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (بانک) افزایش یافته است.	افزایش دارایی، بدهکار می شود.	بدهکار: بانک ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال
بدهی (وام پرداختی) افزایش یافته است.	افزایش بدهی، بستانکار می شود.	بستانکار: وام پرداختی ریال ۱۰۰۰۰۰۰۰

داراییها	=	+	سرمایه
بانک			سرمایه آقای ماهر
۳۰۰۰۰۰۰۰ (۱) ۱۰۰۰۰۰۰۰ (۲)			۳۰۰۰۰۰۰۰ (۱)
			وام پرداختی
			۱۰۰۰۰۰۰۰ (۲)

رویداد مالی ۳: خرید نقدی یک دستگاه آپارتمان به مبلغ ۳۲۰۰۰۰۰۰ ریال

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (آپارتمان) افزایش یافته است.	افزایش دارایی، بدهکار می شود.	بدهکار: آپارتمان ۳۲۰۰۰۰۰۰ ریال
دارایی (بانک) کاهش یافته است.	کاهش دارایی، بستانکار می شود.	بستانکار: نقد و بانک ریال ۳۲۰۰۰۰۰۰

داراییها	=	+	سرمایه
بانک			سرمایه آقای ماهر
۳۲۰۰۰۰۰۰ (۳) ۳۰۰۰۰۰۰۰ (۱) ۱۰۰۰۰۰۰۰ (۲)			۳۰۰۰۰۰۰۰ (۱)
			وام پرداختی
			۱۰۰۰۰۰۰۰ (۲)
			آپارتمان
			۳۲۰۰۰۰۰۰ (۳)

رویداد مالی ۴: خرید نقدی ملزومات به مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (ملزومات) افزایش یافته است.	افزایش دارایی، بدهکار می‌شود.	بدهکار: ملزومات ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال
دارایی (بانک) کاهش یافته است.	کاهش دارایی، بستانکار می‌شود.	بستانکار: بانک ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال

داراییها = بدهیها + سرمایه

سرمایه	وام پرداختنی	بانک
سرمایه آقای ماهر ۳۰۰۰۰۰۰۰ (۱)	وام پرداختنی ۱۰۰۰۰۰۰۰ (۲)	بانک ۳۲۰۰۰۰۰۰ (۳) ۱۰۰۰۰۰۰۰ (۴)
		آپارتمان ۳۲۰۰۰۰۰۰ (۳)
		ملزومات ۱۰۰۰۰۰۰۰ (۴)

رویداد مالی ۵: ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال ائانه به طور نسیه

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (ائانه) افزایش یافته است.	افزایش دارایی، بدهکار می شود.	بدهکار: ائانه ۳۰۰۰۰۰۰ ریال
دارایی (حسابهای پرداختی) افزایش یافته است.	افزایش بدهی، بستانکار می شود.	بستانکار: حسابهای پرداختی ۳۰۰۰۰۰۰ ریال

داراییها = بدهیها + سرمایه

سرمایه آقای ماهر	وام پرداختی	بانک
۳۰۰۰۰۰۰۰ (۱)	۱۰۰۰۰۰۰ (۲)	۳۲۰۰۰۰۰ (۳) ۳۰۰۰۰۰۰ (۱)
		۱۰۰۰۰۰۰ (۴) ۱۰۰۰۰۰۰ (۲)

حسابهای پرداختی	آپارتمان
۳۰۰۰۰۰۰ (۵)	۳۲۰۰۰۰۰ (۳)

ملزومات
۱۰۰۰۰۰۰ (۴)

ائانه
۳۰۰۰۰۰۰ (۵)

رویداد مالی ۶: فروش ۵۰۰۰۰۰ ریال از ملزومات به طور نسبه

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (حسابهای دریافتی) افزایش یافته است.	افزایش دارایی، بدهکار می شود.	بدهکار: حسابهای دریافتی ۵۰۰۰۰۰ ریال
دارایی (ملزومات) کاهش یافته است.	کاهش دارایی، بستانکار می شود.	بستانکار: ملزومات ۵۰۰۰۰۰ ریال

داراییها = بدهیها + سرمایه

سرمایه	وام پرداختنی	بانک	آپارتمان
سرمایه آقای ماهر ۳۰۰۰۰۰۰ (۱)	وام پرداختنی ۱۰۰۰۰۰۰ (۲)	بانک ۳۲۰۰۰۰۰ (۳) ۱۰۰۰۰۰۰ (۴)	آپارتمان ۳۲۰۰۰۰۰ (۳)
	حسابهای پرداختنی ۳۰۰۰۰۰۰ (۵)		ملزومات ۱۰۰۰۰۰۰ (۴) ۵۰۰۰۰۰ (۶)
			ائانه ۳۰۰۰۰۰۰ (۵)
			حسابهای دریافتی ۵۰۰۰۰۰۰ (۶)

رویداد مالی ۷: پرداخت ۱۵۰۰۰۰۰ ریال بابت حسابهای پرداختی (بدهیها)

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
بدهی (حسابهای پرداختی) کاهش یافته است.	کاهش بدهی، بدهکار می شود.	بدهکار: حسابهای پرداختی ۱۵۰۰۰۰۰ ریال
دارایی (بانک) کاهش یافته است.	کاهش دارایی، بستانکار می شود.	بستانکار: بانک ۱۵۰۰۰۰۰ ریال

	+			=	
سرمایه		بدهیها			داراییها
سرمایه آقای ماهر		وام پرداختنی			بانک
۳۰۰۰۰۰۰۰ (۱)		۱۰۰۰۰۰۰۰ (۲)			۳۲۰۰۰۰۰۰ (۳) ۳۰۰۰۰۰۰۰ (۱)
					۱۰۰۰۰۰۰۰ (۴) ۱۰۰۰۰۰۰۰ (۲)
					۱۵۰۰۰۰۰۰ (۷)
		حسابهای پرداختی			آپارتمان
		۳۰۰۰۰۰۰۰ (۵)	۱۵۰۰۰۰۰۰ (۷)		۳۲۰۰۰۰۰۰ (۳)
					ملزومات
					۵۰۰۰۰۰۰ (۶) ۱۰۰۰۰۰۰۰ (۴)
					اثاثه
					۳۰۰۰۰۰۰۰ (۵)
					حسابهای دریافتی
					۵۰۰۰۰۰۰۰ (۶)

رویداد مالی ۸: وصول ۲۵۰۰۰۰ ریال از حسابهای دریافتی (مطالبات)

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (بانک) افزایش یافته است.	افزایش دارایی، بدهکار می شود.	بدهکار: نقد و بانک ۲۵۰۰۰۰ ریال
دارایی (حسابهای دریافتی) کاهش یافته است.	کاهش دارایی، بستانکار می شود.	بستانکار: حسابهای دریافتی ۲۵۰۰۰۰ ریال

داراییها = بدهیها + سرمایه

سرمایه	وام پرداختنی	بانک
<div style="text-align: right; padding-right: 5px;">سرمایه آقای ماهر</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۳۰۰۰۰۰۰ (۱)</div>	<div style="text-align: right; padding-right: 5px;">وام پرداختنی</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۱۰۰۰۰۰۰ (۲)</div>	<div style="text-align: right; padding-right: 5px;">بانک</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۳۲۰۰۰۰۰ (۳)</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۱۰۰۰۰۰۰ (۴)</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۱۵۰۰۰۰۰ (۷)</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۲۵۰۰۰۰ (۸)</div>
	<div style="text-align: right; padding-right: 5px;">حسابهای پرداختنی</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۳۰۰۰۰۰۰ (۵)</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۱۵۰۰۰۰۰ (۷)</div>	<div style="text-align: right; padding-right: 5px;">آپارتمان</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۳۲۰۰۰۰۰ (۳)</div>
		<div style="text-align: right; padding-right: 5px;">ملزومات</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۵۰۰۰۰۰ (۶)</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۱۰۰۰۰۰۰ (۴)</div>
		<div style="text-align: right; padding-right: 5px;">انابه</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۳۰۰۰۰۰۰ (۵)</div>
		<div style="text-align: right; padding-right: 5px;">حسابهای دریافتی</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۲۵۰۰۰۰۰ (۸)</div> <div style="text-align: right; padding-right: 5px;">۵۰۰۰۰۰۰ (۶)</div>

۵-۳- جمع و مانده‌گیری حسابها

پس از تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای مالی در حسابهای مربوط، مانده‌گیری حسابها انجام می‌گیرد. مانده یا نتیجه حساب از کسر جمع کوچک‌تر از جمع بزرگ‌تر طرفهای بدهکار و بستانکار بدست می‌آید. برای مانده‌گیری یک حساب نخست ارقام بدهکار و ارقام بستانکار آن را جداگانه جمع زده، زیر هر ستون یادداشت و سپس جمع طرف کوچک‌تر را از جمع طرف بزرگ‌تر کسر می‌کنیم. به حاصل این تفریق «مانده حساب» گفته می‌شود. اگر در حسابی فقط یک مورد اطلاعات ثبت شده باشد، نیازی به جمع و تفریق نیست و آن رقم به‌عنوان مانده آن حساب محسوب می‌شود.

مثال: مانده‌گیری حسابهای تعمیرگاه تلویزیون ماهر در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۳۱.

سرمایه آقای ماهر		وام پرداختنی		بانک	
۳۰۰۰۰۰۰	①	۱۰۰۰۰۰۰	②	③ ۳۲۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰ ①
مانده: ۳۰۰۰۰۰۰		مانده: ۱۰۰۰۰۰۰		④ ۱۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰ ②
				⑦ ۱۵۰۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰ ⑧
				۳۴۵۰۰۰۰	۴۰۲۵۰۰۰
					مانده: ۵۷۵۰۰۰۰

حسابهای دریافتنی		ملزومات		آپارتمان	
۲۵۰۰۰۰	⑧	۵۰۰۰۰۰	⑥	۳۲۰۰۰۰۰	③
۵۰۰۰۰۰	⑥	۱۰۰۰۰۰۰	④	مانده: ۳۲۰۰۰۰۰	
مانده: ۲۵۰۰۰۰۰		مانده: ۵۰۰۰۰۰۰			

حسابهای پرداختنی		اثاثه	
۳۰۰۰۰۰۰	⑤	۳۰۰۰۰۰۰	⑤
۱۵۰۰۰۰۰	⑦	مانده: ۳۰۰۰۰۰۰	
مانده: ۱۵۰۰۰۰۰			

پس از مانده‌گیری حسابهای تعمیرگاه تلویزیون ماهر ضرورتاً معادله حسابداری همچنان برقرار است. اگر پس از مانده‌گیری حسابها معادله حسابداری برقرار نباشد، حتماً در ثبت فعالیت‌های مالی در حسابها یا مانده‌گیری حسابها اشتباهی رخ داده است. ترازنامه‌ای که از روی مانده حسابها تهیه می‌شود دقیقاً منطبق است با ترازنامه‌ای که در فصل ۲ برای تعمیرگاه ماهر تهیه گردید.

- ۱- حساب چیست؟
  - ۲- قسمت‌های مختلف یک حساب را نام ببرید.
  - ۳- منظور از بدهکار و بستانکار در حسابداری چیست؟
  - ۴- آیا همیشه بدهکار به معنی افزایش یک حساب و بستانکار به معنی کاهش یک حساب است؟
  - ۵- قواعد بدهکار و بستانکار کردن حساب‌های دارایی، بدهی و سرمایه را شرح دهید.
  - ۶- چرا قواعد بدهکار و بستانکار کردن بدهیها و سرمایه یکسان است؟
  - ۷- سه نوع حساب اصلی را بنویسید.
  - ۸- فرض کنید شما حسابدار بنگاه معاملات ملکی راستگو هستید. آقای راستگو ۳۰۰۰۰۰۰ ریال برای شروع کار به حساب بانکی بنگاه واریز می‌کند. طبق دفترداری دوطرفه این رویداد بر چه حساب‌هایی تأثیر می‌گذارد؟ شرح دهید.
  - ۹- منظور از مانده حساب چیست؟
  - ۱۰- جدول زیر را با اصطلاح بدهکار و بستانکار کامل کنید.
گروه حساب	مانده
داراییها	
بدهیها	
سرمایه مالک	
- ۱۱- مفهوم جمله‌های زیر را بیان کنید.
    - الف) مانده بستانکار حسابهای پرداختنی ۶۵۰۰۰۰۰ ریال است.
    - ب) حساب وسایط نقلیه ۱۳۵۰۰۰۰۰ ریال مانده بدهکار دارد.
    - ج) حسابهای دریافتنی مانده ندارد.
    - د) حساب سرمایه مالک ۱۴۰۰۰۰۰۰۰ ریال مانده بستانکار دارد.
  - ۱۲- ده حسابی که معمولاً در مؤسسات استفاده می‌شود، نام ببرید.

– در هر یک از پرسشهای زیر گزینه درست را مشخص نمایید.

۱– افزایش هر حساب بدهی در آن حساب...

الف) بدهکار می‌شود.

ب) بستانکار می‌شود.

ج) ابتدا بدهکار سپس بستانکار می‌شود.

د) ابتدا بستانکار سپس بدهکار می‌شود.

۲– خرید یک قطعه زمین به صورت نسیه...

الف) در بدهکار حسابهای پرداختی و بستانکار حساب زمین ثبت می‌شود.

ب) در بدهکار حسابهای پرداختی و بدهکار حساب زمین ثبت می‌شود.

ج) در بدهکار حساب زمین و در بستانکار حسابهای پرداختی ثبت می‌شود.

د) در بستانکار حسابهای پرداختی و بستانکار زمین ثبت می‌شود.

۳– مانده حسابهای دریافتی، حسابهای پرداختی و ملزومات اداری به ترتیب عبارت است از:

الف) بدهکار – بدهکار – بستانکار

ب) بستانکار – بدهکار – بستانکار

ج) بدهکار – بستانکار – بستانکار

د) بدهکار – بستانکار – بدهکار

۴– مانده حسابهای دارایی و بدهی و سرمایه خشکشویی پاک در پایان سال ۱۳۷۷ به شرح زیر است: (ارقام

به هزار ریال)

بانک ۲۵۰۰

حسابهای پرداختی ۴۰۰

حسابهای دریافتی ۲۰۰

سرمایه آقای نظیفی ۱۳۰۰۰

اثاثه خشکشویی ۱۰۷۰۰

مجموع داراییهای خشکشویی پاک برابر است با

الف) ۱۰۷۰۰ هزار ریال

ب) ۱۳۲۰۰ هزار ریال

ج) ۱۳۴۰۰ هزار ریال

د) ۱۳۶۰۰ هزار ریال

۵– کدامیک از گزینه‌های زیر نا درست است؟

۱) حسابداران افزایش یک دارایی را در سمت راست حساب دارایی ثبت می‌کنند.

۲) دریافت وام از دیگران در بدهکار حساب وام دریافتی و بستانکار حساب نقد و بانک ثبت می‌شود.
 ۳) فروش نقدی ملزومات اداری در بدهکار حساب ملزومات اداری و بستانکار حساب بانک ثبت می‌شود.
 ۴) خرید نقدی یک دستگاه آپارتمان در سمت راست حساب آپارتمان و در سمت چپ حساب بانک ثبت می‌شود.

الف) (۱) و (۲)

ب) (۲) و (۳)

ج) (۱) و (۳)

د) (۲) و (۴)

۶- کدامیک از رویدادهای زیر باعث کاهش مجموع داراییها می‌شود؟

الف) خرید ائانه به‌طور نسیه

ب) خرید نقدی ائانه

ج) فروش نسیه ملزومات اداری

د) پرداخت حسابهای پرداختی

۷- در یک مؤسسه خدماتی حسابهای زیر وجود دارد:

سرمایه مالک، حسابهای دریافتی، نقد و بانک، ائانه، وسائظنقلیه، حسابهای پرداختی. کدامیک از معادله‌های زیر غلط است (از راست به چپ خوانده شود).

الف) سرمایه مالک = حسابهای دریافتی + نقد و بانک + وسائظنقلیه + ائانه - حسابهای پرداختی

ب) سرمایه مالک + حسابهای پرداختی = نقد و بانک + حسابهای دریافتی + ائانه + وسائظنقلیه

ج) سرمایه مالک + حسابهای دریافتی = نقد و بانک + ائانه + وسائظنقلیه + حسابهای پرداختی

د) سرمایه مالک - حسابهای دریافتی = نقد و بانک + ائانه + وسائظنقلیه - حسابهای پرداختی

۸- کدامیک از رویدادهای زیر موجب افزایش یک دارایی و افزایش یک بدهی می‌شود؟

الف) خرید نسیه وسائظنقلیه

ب) خرید نقدی ائانه

ج) پرداخت پول بابت حسابهای پرداختی

د) فروش نسیه وسائظنقلیه

۱- در جدول زیر چند رویداد مالی ذکر شده است. هر یک از رویدادهای مالی را مانند نمونه اول تجزیه و تحلیل نمایید.

تاریخ	رویداد مالی	تجزیه و تحلیل
۱ مهر	خرید یک دستگاه آپارتمان به طور نسیه به مبلغ ۸۰۰۰۰۰۰۰ ریال	یک دارایی (آپارتمان) به مبلغ ۸۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش یافته است. یک بدهی (حسابهای پرداختی) به مبلغ ۸۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش یافته است.
۳ مهر	خرید نقدی مقداری ملزومات به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰ ریال	
۱۱ مهر	پرداخت بهای آپارتمان خریداری شده در اول مهر به فروشنده	
۱۳ مهر	خرید نقدی یک دستگاه وانت به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال	
۱۸ مهر	دریافت ۳۵۰۰۰۰۰۰ ریال وام از آقای حمیدی	

۲- در جدول زیر تجزیه و تحلیل چند رویداد مالی نوشته شده است. برای هر یک رویداد مالی مربوط را مثل نمونه اول ثبت نمایید.

تاریخ	رویداد مالی	تجزیه و تحلیل
۳ دیماه	واریز ۲۵۰۰۰۰۰۰ ریال به حساب بانکی مؤسسه بابت سرمایه آقای صدیق مالک مؤسسه	یک دارایی (بانک) به مبلغ ۲۵۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد. حقوق مالی مالک در مؤسسه ۲۵۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد.
۶ دیماه		یک دارایی (وسائط نقلیه) به میزان ۲۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک دارایی (بانک) به مبلغ ۲۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال کاهش می یابد.
۱۵ دیماه		یک دارایی (نقد و بانک) به مبلغ ۱۷۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک بدهی (وام پرداختی) به مبلغ ۱۷۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد.
۱۸ دیماه		یک دارایی (زمین) به مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک بدهی (حسابهای پرداختی) به مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد.
۲۲ دیماه		یک دارایی (ملزومات) به مبلغ ۱۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک بدهی (حسابهای پرداختی) به مبلغ ۱۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد.
۲۴ دیماه		یک دارایی (اثاثه) به مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک دارایی (موجودی بانک) به مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال کاهش می یابد.
۳۰ دیماه		یک بدهی (حسابهای پرداختی) به مبلغ ۱۸۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال کاهش می یابد. یک دارایی (موجودی بانک) به مبلغ ۱۸۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال کاهش می یابد.

۳- با درج اصطلاح «بدهکار» و «بستانکار» جدول زیر را تکمیل کنید.

نوع حساب	افزایش	کاهش	مانده حساب
صندوق			
بانک			
حسابهای دریافتی			
ملزومات اداری			
اثاثه اداری			
حسابهای پرداختی			
وام پرداختی			
سرمایه مالک			

۴- در مورد هر یک از رویدادهای مالی مندرج در جدول زیر، ابتدا تأثیر آن بر اجزای معادله حسابداری را تعیین کنید و سپس نام حساب مربوط را در محل مشخص شده بنویسید. پاسخ مورد اول در جدول ارائه شده است.

رویداد مالی	تأثیر بر معادله حسابداری		بدهکار	بستانکار
	①	②		
سرمایه گذاری نقد مالک خرید نسبه اثاثه اداری دریافت وام خرید نقدی زمین پرداخت بابت حسابهای پرداختی خرید نقدی ملزومات اداری دریافت بابت حسابهای دریافتی	یک دارایی افزایش می یابد	سرمایه مالک افزایش می یابد	حساب صندوق یا بانک	حساب سرمایه

۵- دکتر مشیری در پنجم مردادماه ۱۳۷۶ کلینیک دندانپزشکی فجر را تأسیس کرد. عملیات مالی کلینیک فجر در مردادماه ۱۳۷۶ به شرح زیر می باشد.

- ۵ مرداد دکتر مشیری پس از افتتاح حساب جاری شماره ۴۰۱ به نام کلینیک فجر نزد بانک ملی شعبه مرکزی ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال بابت سرمایه کلینیک به این حساب واریز نمود.
- ۹ مرداد دکتر مشیری برای راه اندازی کلینیک، یک دستگاه آپارتمان به مبلغ ۲۵۰۰۰۰۰۰ ریال خریداری نمود. قرار شد این مبلغ در ۱۹ مردادماه به فروشنده پرداخت گردد.
- ۱۰ مرداد یک دستگاه و تجهیزات دندانپزشکی به بهای ۳۵۰۰۰۰۰۰ ریال خریداری گردید. چک شماره ۵۱۱۰۰۱ به تاریخ ۷۶/۵/۱۰ به فروشنده تسلیم شد.

- ۱۱ مرداد تعدادی مبل، صندلی و میز و فایل برای کلینیک به طور نسیه خریداری گردید. قرار شد ۹۰۰۰۰۰۰ ریال بهای این اثاثه در ۱۰ شهریور ۱۳۷۶ پرداخت شود.
- ۱۳ مرداد مقداری ملزومات اداری شامل لوازم التحریر و پوشه به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰ ریال خریداری شد و در قبال آن چک ۵۱۱۰۰۲ به تاریخ ۷۶/۵/۱۳ به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰ ریال به فروشنده تسلیم شد.
- ۱۸ مرداد دکتر مشیری ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال از آقای رحمانی به عنوان وام دریافت کرد.

هر یک از رویدادهای مالی فوق را تجزیه و تحلیل و در حساب T ثبت کنید. برای تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای مالی از نمونه زیر استفاده نمایید.

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
یک دارایی (بانک) به میزان ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال افزایش یافته است.	افزایش یک دارایی، بدهکار می شود.	بدهکار: بانک ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال
سرمایه مالک افزایش یافته است.	افزایش سرمایه، بستانکار می شود.	بستانکار: سرمایه دکتر مشیری ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال

سرمایه دکتر مشیری	
	۵/۵ ۱۰۰۰۰۰۰۰۰

بانک	
	۵/۵ ۱۰۰۰۰۰۰۰۰

۶- براساس تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای مالی تمرین ۵ هر یک از حسابها را مانده گیری نمایید و سپس نشان دهید که معادله حسابداری برقرار است.

مسائل

۱- در زیر حسابهای مؤسسه مسافرتی هامون نشان داده شده است. رویدادهای مالی مربوط به این مؤسسه در حسابهای T به صورت دوطرفه ثبت شده است و به صورت متقابل عطف داده شده است. برای هر یک از رویدادهای مالی شرح مناسبی بنویسید.

سرمایه آقای هامون	
۱۸۰۰۰۰۰۰	۴/۲ (۱)

وام پرداختنی	
۳۰۰۰۰۰۰۰	۴/۷ (۴)

بانک			
۲۵۰۰۰۰۰	۴/۵ (۳)	۱۸۰۰۰۰۰	(۱) ۴/۲
۱۰۰۰۰۰۰	۴/۹ (۵)	۳۰۰۰۰۰۰	(۴) ۴/۷
۳۱۰۰۰۰۰۰	۴/۱۲ (۶)	۱۵۰۰۰۰	(۹) ۴/۱۹

حسابهای دریافتنی	
۱۵۰۰۰۰۰	۴/۱۹ (۹)
۲۰۰۰۰۰۰	(۷) ۴/۱۵

ملزومات اداری	
۴۰۰۰۰۰۰	(۸) ۴/۱۷

آپارتمان	
۳۱۰۰۰۰۰۰	(۶) ۴/۱۲

حسابهای پرداختنی			
۲۵۰۰۰۰۰	۴/۳ (۲)	۲۵۰۰۰۰۰	(۳) ۴/۵
۴۰۰۰۰۰	۴/۱۷ (۸)		

انفانه اداری			
۲۰۰۰۰۰۰	۴/۱۵ (۷)	۲۵۰۰۰۰۰	(۲) ۴/۳
		۱۰۰۰۰۰۰	(۵) ۴/۹

۲- آقای آریا در ۱۶ خرداد ۱۳۷۴ مؤسسه حمل و نقل ایران را تأسیس کرد. رویدادهای مالی مربوط به این مؤسسه در نیمه دوم خردادماه به شرح زیر است :

۱۶ خرداد	افتتاح حساب جاری و واریز ۲۵۰۰۰۰۰۰ ریال بابت سرمایه به حساب جاری مؤسسه
۱۷ خرداد	خرید نقدی یک قطعه زمین به بهای ۱۲۰۰۰۰۰۰ ریال طی چک شماره ۵۶۷۱۱۱
۱۹ خرداد	خرید نسیه مقداری اثاثه اداری به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰ ریال
۲۲ خرداد	خرید نقدی یک باب ساختمان به ارزش ۸۰۰۰۰۰۰ ریال طی چک شماره ۵۶۷۱۱۲
۲۴ خرداد	خرید ۱۲۰۰۰۰۰ ریال ملزومات اداری طی چک شماره ۵۶۷۱۱۳
۲۵ خرداد	دریافت ۱۳۰۰۰۰۰ ریال وام قرض الحسنه از آقای مهربان و واریز آن به حساب جاری مؤسسه
۳۱ خرداد	پرداخت بهای اثاثه خریداری شده در ۱۹ خرداد طی چک شماره ۵۶۷۱۱۴

مطلوب است:

الف) تجزیه و تحلیل ثبت رویدادهای فوق در حسابهای T. برای ثبت این رویدادها از صندوق و بانک، ملزومات اداری، اثاثه اداری، ساختمان، زمین، حسابهای پرداختی، وام پرداختنی و سرمایه آقای آریا استفاده کنید.

ب) مانده گیری حسابهای مؤسسه حمل و نقل ایران در پایان روز ۳۱ خرداد ۱۳۷۴
ج) تهیه ترازنامه مؤسسه حمل و نقل ایران به تاریخ ۳۱ خردادماه ۱۳۷۴
۳- در جدول صفحه بعد رویدادهای مالی شهریور سال ۱۳۷۶ مؤسسه چاپ و تکثیر پارس به طور خلاصه نوشته شده است و پس از هر رویداد مانده جدید هر یک از اقلام داراییها، بدهی و سرمایه مالک تعیین شده است. با توجه به این اطلاعات

مطلوب است:

الف) تهیه ترازنامه مؤسسه چاپ و تکثیر پارس در تاریخ اول شهریور ۱۳۷۶
ب) شرح مناسب هر یک از رویدادهای مذکور
ج) ثبت رویدادهای فوق در حسابهای T
د) مانده گیری هر یک از حسابها
هـ) تهیه ترازنامه مؤسسه چاپ و تکثیر پارس در تاریخ ۱۳۷۶/۶/۳۱

داراییها							
= بدهیها + سرمایه مالک							
سرمایه آقای جمشیدی	حسابهای پرداختی	آپارتمان	اثاثه اداری	ملزومات اداری	حسابهای دریافتنی	موجودی نقد	
۲۲۰۰۰۰۰۰	۳۵۵۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰۰۰	۲۱۰۰۰۰۰	۴۵۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰ -۱۰۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰ +۱۰۰۰۰۰۰	مانده در ۶/۱ ۶/۵
۲۲۰۰۰۰۰۰	۳۵۵۰۰۰۰ +۵۰۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰۰۰	۲۱۰۰۰۰۰ +۵۰۰۰۰۰	۴۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰	مانده در ۶/۵ ۶/۹
۲۲۰۰۰۰۰۰	۴۰۵۰۰۰۰ -۱۰۵۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰۰۰	۲۶۰۰۰۰۰	۴۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰ -۱۰۵۰۰۰۰	مانده در ۶/۹ ۶/۱۲
۲۲۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰۰۰	۲۶۰۰۰۰۰ +۲۰۰۰۰۰۰	۴۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۳۹۵۰۰۰۰ -۲۰۰۰۰۰۰	مانده در ۶/۱۲ ۶/۱۷
۲۲۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰ +۲۰۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰۰۰	۴۶۰۰۰۰۰	۴۵۰۰۰۰ +۲۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۱۹۵۰۰۰۰	مانده در ۶/۱۷ ۶/۱۸
۲۲۰۰۰۰۰۰	۳۲۰۰۰۰۰ -۱۰۰۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰۰۰	۴۶۰۰۰۰۰	۶۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۱۹۵۰۰۰۰ -۱۰۰۰۰۰۰	مانده در ۶/۱۸ ۶/۳۱
۲۲۰۰۰۰۰۰	۲۲۰۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰۰۰	۴۶۰۰۰۰۰	۶۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۹۵۰۰۰۰۰	مانده در ۶/۳۱

ثبت رویدادهای مالی در مدارک و دفاتر حسابداری

هدفهای رفتاری: پس از مطالعه این فصل از فراگیر انتظار می‌رود، قادر باشد:

- ۱- اسناد مثبت را توضیح دهد و اهمیت آن را ذکر کند.
- ۲- سند حسابداری را تعریف کند.
- ۳- چند نمونه سند حسابداری را تنظیم کند.
- ۴- انواع دفاتر حسابداری را نام ببرد.
- ۵- دفتر روزنامه عمومی را تعریف کند و فواید آن را توضیح دهد.
- ۶- چند نمونه ثبت دفتر روزنامه را انجام دهد.
- ۷- دفتر کل را تعریف کند.
- ۸- چگونگی انتقال اقلام از دفتر روزنامه به دفتر کل را انجام دهد.
- ۹- تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل را تنظیم کند.

۴-۱- مقدمه

در فصل قبل فراگرفتیم که به منظور تهیه اطلاعات مالی مفید، رویدادهای مالی به نحوی مناسب ثبت و خلاصه می‌شوند و برای این کار حساب، ابزار اصلی ثبت و خلاصه کردن اطلاعات مالی به‌شمار می‌آید. پس از تجزیه و تحلیل کلیه رویدادهای مالی و ثبت مستقیم آنها در حسابهای T و مشخص کردن حسابهای T می‌توانستیم ترازنامه را تنظیم نماییم. باید متذکر شویم روش ثبت مستقیم رویدادهای مالی در حسابهای T بیشتر در کتابهای آموزشی برای سهولت فراگیری به کار گرفته می‌شود. در عمل حسابداران برای ثبت و خلاصه کردن رویدادهای مالی از روشها و ابزار دیگری استفاده می‌نمایند که آنها را قادر می‌سازد اولاً اطلاعات مالی را به گونه‌ای دقیق تر و منظم تر ثبت کنند و ثانیاً سرعت و سهولت تهیه اطلاعات مالی افزایش یافته و وقوع اشتباهات به حداقل کاهش یابد.

۴-۲- اسناد و مدارک مثبت

حسابداران پس از وقوع هر معامله یا رویدادهای مالی، با توجه به تأثیر آنها بر اجزای معادله حسابداری به تجزیه و تحلیل می‌پردازند ولی معمولاً برای تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی نیاز به مدارک و شواهدی دارند تا بر مبنای آن تشخیص دهند چه تغییراتی در اجزای معادله حسابداری ایجاد شده است، بنابراین فقط براساس اسناد و مدارک مرتبط می‌توان به تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی پرداخت. بدین منظور، حسابداران، پس از وقوع هر رویداد مالی اسناد و مدارک مربوط را جمع‌آوری می‌کنند.

در حسابداری به اسناد و مدارکی که دلالت بر وقوع یک معامله یا رویداد مالی مشخص دارد، «اسناد و مدارک مثبت» گفته می‌شود. این مدارک نشان‌دهنده تاریخ، مبلغ و ماهیت رویداد مالی است. اسناد و مدارک مثبت در حسابداری از اهمیت خاصی برخوردارند به دلیل آن‌که اولاً مبنای تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای مالی در مدارک و دفاتر حسابداری قرار می‌گیرند و ثانیاً برای پیگیری و رسیدگی بعدی نقش مهمی دارند. نکته قابل توجه این‌که اسناد مثبت باید روشن، واضح و معتبر باشند تا حسابداران و سایر اشخاص بتوانند بدانها اتکا کنند. معمولاً اسناد و مدارک مثبت نوع و شکل ثابت و معین ندارند. فاکتور فروش، رسید بانکی، قبض آب و برق و رسید صندوق نمونه‌هایی از اسناد و مدارک مثبت هستند که تصویر برخی از آنها در صفحه زیر نشان داده شده است.

سند دریافت نقدی

بانک تجارت - شعبه

تاریخ

شماره حساب

نام دارنده حساب

ریال

(بحروف)

ریال

امضاء پرداخت‌کننده

نام و نشانی و تلفن پرداخت‌کننده:

۱- بدینوسیله تأیید می‌شود که مبلغ مندرج در جدول زیر دریافت و بحساب فوق منظور شده است.

۲- رسیدهایی که با مانسین نقدی این بانک ثبت نشده باشند از درجه اعتبار ساقط است.

۳- مبلغ ثبت‌شده بوسیله مانسین باید با مبلغ سند مطابقت داشته باشد. و الا مبلغ کمتر معتبر خواهد بود.

تاریخ مؤثر   07 کد معامله

مهر و امضاء شعبه

نمونه شماره ۱۱۴۳ - (۱) سند حسابداری

تهران کالا

فاکتور فروش

نام خریدار آقای عباسی

تاریخ خرید: ۷۷/۹/۳۰ شماره: ۰۲۵۸

آدرس و تلفن: شیراز - خیابان - شهید مطهری شماره ۲۷

شماره ردیف	نوع کالا	مدل	تعداد	قیمت واحد	مبلغ - ریال
۱	کتاب		۱		
۲	کتاب	۲۵۵۶	۱		
۳					
۴					
۵					
۶					
۷					
۸					
۹					
۱۰					
۱۱					
۱۲					
۱۳					
۱۴					
۱۵					
جمع کل بحروف					۱۳۸۰۰۰۰

کالای فوق صحیح و سالم به اینجانب رسید
 حسن عباسی

۳-۴- سند حسابداری

به دلیل اهمیت نوشتن صحیح و بدون اشتباه دفاتر حسابداری، در بیشتر واحدهای اقتصادی قبل از ثبت رویدادهای مالی در دفاتر رسمی، سند حسابداری یا سند روزنامه تهیه می‌گردد. سند حسابداری، برگه‌ای است که اطلاعات مربوط به یک یا چند رویداد مالی قبل از ثبت در دفاتر حسابداری در آن نوشته می‌شود و سپس براساس اطلاعات مندرج در سند حسابداری، دفاتر حسابداری تنظیم می‌گردند.

سند حسابداری شکل مشخص و یکسانی ندارد و در هر واحد اقتصادی با توجه به نیاز و سلیقه حسابداران ممکن است به شکل‌های متفاوتی تنظیم و ستون‌بندی شود. پس از جمع‌آوری و بررسی اسناد و مدارک مثبت، حسابدار تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی را انجام داده و سپس سند حسابداری را تنظیم می‌کند. در صفحه بعد، یک نمونه از اسناد حسابداری نشان داده شده است.

سند حسابداری

شماره دفتر روزنامه .....

بستانکار ریال	بدهکار ریال	
		جمع

مدیر مالی

رئیس حسابداری

تنظیم کننده

مثال: نحوه تنظیم سند حسابداری

خانم راستی در تاریخ ۱۳۷۹/۴/۲۵ تصمیم می‌گیرد باشگاه بدنسازی سلامت را تأسیس نماید. به این منظور پس از اخذ مجوزهای لازم، حساب جاری شماره ۳۳۳ نزد بانک تجارت شعبه آزادی را افتتاح نموده و مبلغ ۸۰۰۰۰۰۰۰ ریال به این حساب واریز می‌نماید. پس از واریز مبلغ فوق بانک تجارت یک برگ رسید بانکی به مبلغ ۸۰۰۰۰۰۰۰ ریال صادر و به خانم راستی تحویل می‌دهد. پس از آن که اسناد مثبت این رویداد مالی (رسید بانکی) در اختیار حسابدار باشگاه بدنسازی قرار گرفت ابتدا تجزیه و تحلیل رویداد مالی فوق به شرح زیر انجام خواهد شد:

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (بانک) افزایش می‌یابد.	افزایش دارایی، بدهکار می‌شود.	بدهکار: بانک ۸۰۰۰۰۰۰۰ ریال
سرمایه خانم راستی در باشگاه افزایش می‌یابد.	افزایش سرمایه، بستانکار می‌شود.	بستانکار: سرمایه ۸۰۰۰۰۰۰۰ ریال

نتیجه این تجزیه و تحلیل در سند حسابداری شماره ۱ به شرح زیر ثبت می‌شود. لازم به توضیح است معمولاً سند حسابداری در دو نسخه تنظیم می‌شود که نسخه اول به همراه اسناد و مدارک مثبت در یک پرونده به ترتیب شماره اسناد حسابداری نگهداری گردیده و نسخه دوم در پرونده جداگانه‌ای بایگانی می‌شود. هدف از ضمیمه کردن اسناد و مدارک مثبت به سند حسابداری افزایش قابلیت پیگیری و رسیدگی‌های بعدی در آینده است.

شماره:		باشگاه سلامت	
تاریخ:		سند حسابداری	
صفحهٔ روزنامه.....			
شرح	بدهکار	بستانکار	
بانک	۸۰۰۰۰۰۰		
سرمایه		۸۰۰۰۰۰۰	
بابت سرمایه‌گذاری اولیه خانم راستی در باشگاه بدنسازی			
جمع	۸۰۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰۰	
تنظیم‌کننده	رئیس حسابداری	مدیر مالی	

۴-۴-۴ دفاتر حسابداری

پس از جمع‌آوری اسناد و مدارک مثبت، تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی و تنظیم سند حسابداری، رویدادهای مزبور به شکلی مناسب در دفاتر حسابداری ثبت می‌شوند.

دفاتر حسابداری را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد: گروه اول، دفاتر رسمی یا قانونی شامل دفتر روزنامه عمومی و دفتر کل می‌باشد و گروه دوم، دفاتر غیررسمی یا کمکی که شامل دفاتر معین و سایر دفاتر مورد نیاز حسابداران می‌گردد.

۴-۴-۱- دفتر روزنامه عمومی: دفتر روزنامه عمومی، دفتری است که کلیه معاملات و رویدادهای مالی یک واحد اقتصادی روزانه به ترتیب تاریخ وقوع در آن ثبت می‌شوند. به دفتر روزنامه عمومی، «دفتر ثبت اولیه» یا به اختصار «دفتر روزنامه» هم گفته می‌شود. دفتر روزنامه عمومی شکل مشخص و ثابتی ندارد ولی نمونه صفحه بعد که به نام دفتر روزنامه ساده یا دو ستونی مشهور است، بیشتر مورد استفاده حسابداران قرار می‌گیرد.

نوشتن رویدادهای مالی در دفتر روزنامه عمومی به جای ثبت مستقیم در حسابهای T فایده‌هایی دارد که مهمترین آنها عبارتند از :

- ۱- دفتر روزنامه کلیه اطلاعات مربوط به یک رویداد مالی را یکجا نشان می‌دهد.
  - ۲- دفتر روزنامه کلیه رویدادهای مالی را به ترتیب تاریخ وقوع آنها نشان می‌دهد. از این رو برای تهیه اطلاعات یک یا چند ماه واحد اقتصادی، کافی است از تاریخ وقوع معاملات آگاه باشیم.
  - ۳- دفتر روزنامه احتمالاً وقوع اشتباهات حسابداران را کاهش می‌دهد. نوشتن مستقیم رویدادهای مالی در حسابهای T احتمال ثبت نکردن رقم بدهکار یا بستانکار و یا دو بار ثبت کردن رقم بدهکار یا بستانکار را افزایش می‌دهد.
- حسابداران برای نوشتن درست دفتر روزنامه باید حداقل دارای شرایط زیر باشند :
- الف) توانایی در تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی و تعیین اثر آنها بر معادله حسابداری
- ب) آگاهی از نحوه نوشتن دفتر روزنامه (روزنامه‌نویسی) و اطلاع از مقررات و آیین‌نامه‌های تحریر دفاتر حسابداری
- با استفاده از مثال زیر نحوه ثبت دفتر روزنامه نشان داده می‌شود.

مثال: نحوه ثبت رویدادهای مالی در دفتر روزنامه

خانم فضیلت اخیراً پس از کسب مجوزهای لازم اقدام به تأسیس مؤسسه آموزش زبان دانا کرده است و طی آبان ماه ۱۳۷۹ فعالیت‌های زیر در مؤسسه انجام شده است :

۳ آبان افتتاح حساب جاری شماره ۳۵۲۰ نزد بانک رفاه کارگران شعبه وحدت و واریز ۳۲۰۰۰۰۰۰ ریال به این حساب بابت سرمایه مؤسسه دانا. در قبال واریز این مبلغ به حساب جاری مؤسسه دانا بانک یک برگ رسید بانکی به خانم فضیلت تحویل داد.

۶ آبان خرید نقدی یک دستگاه آپارتمان به بهای ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال. در قبال تحویل چک شماره ۲۱۵۰۱ مورخ ۶ آبان ۱۳۷۹ به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال از حساب جاری مؤسسه دانا، یک برگ رسید امضا شده از آقای معتمدی فروشنده آپارتمان دریافت گردید. همچنین تصویری از سند انتقال آپارتمان به عنوان سند مثبت این رویداد مالی تهیه شد.

۷ آبان خرید نسبه مقداری اثاثه از فروشگاه مجیدی به بهای ۳۵۰۰۰۰۰۰ ریال. آقای مجیدی فاکتور فروش شماره ۱۷۰۳ مورخ ۷/۸/۷۹ را به مؤسسه دانا تحویل داد.

۸ آبان آقای فرشاد، مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال به عنوان وام به حساب مؤسسه دانا واریز کرد. بانک یک برگ رسید بانکی مبنی بر واریز ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال به حساب ۳۵۲۰ مؤسسه دانا به آقای فرشاد تسلیم نمود که ایشان به مؤسسه تحویل داد.

۱۱ آبان خرید نسبه ۷۵۰۰۰۰۰۰ ریال اثاثه از فروشگاه حسن پور. آقای حسن پور فاکتور فروش شماره ۲۲۱۱ مورخ ۱۱/۸/۷۹ را برای مؤسسه دانا ارسال کرد.

۱۴ آبان صدور و تحویل چک شماره ۲۱۵۰۲ مورخ ۱۴/۸/۷۹ به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال به آقای مجیدی بابت طلب ایشان از مؤسسه دانا. در قبال تحویل این چک در همان روز یک برگ رسید چک دریافت گردید.

۱۸ آبان خرید نقدی ۵۵۰۰۰۰۰ ریال ملزومات اداری از آقای کریمی. مؤسسه دانا در قبال دریافت فاکتور فروشنده ملزومات، چک شماره ۲۱۵۰۳ مورخ ۱۸/۸/۷۹ را به مبلغ ۵۵۰۰۰۰۰ ریال صادر کرد و پس از اخذ رسید چک آن را به آقای کریمی تحویل داد.

همانگونه که قبلاً نیز یادآوری شد برای ثبت هر یک از رویدادهای فوق در دفتر روزنامه مؤسسه دانا به ترتیب زیر عمل

می شود :

۱- براساس اسناد و مدارک مثبت که ضمیمه سند می شود، رویدادها تجزیه و تحلیل و برای هر رویداد سند حسابداری صادر می شود.

۲- تمامی اسناد حسابداری را به ترتیب در دفتر روزنامه ثبت می کنیم.

رویداد مالی (۱) و اریز ۳۲۰۰۰۰۰۰۰ ریال به حساب جاری مؤسسه بابت سرمایه گذاری خانم فضیلت در مؤسسه

دانا.

مرحله ۱- تنظیم سند حسابداری (از طریق تجزیه و تحلیل اسناد و مدارک مثبت)

مؤسسه آموزش زبان دانا سند حسابداری		شماره: ۱ تاریخ: ۷۹/۸/۱۳
بستانکار	بدهکار	شرح
۳۲۰۰۰۰۰۰	۳۲۰۰۰۰۰۰	بانک سرمایه خانم فضیلت سرمایه گذاری اولیه خانم فضیلت در مؤسسه آموزش زبان دانا
۳۲۰۰۰۰۰۰	۳۲۰۰۰۰۰۰	جمع
مدیر مالی	مسئول حسابداری	تنظیم کننده

مرحله ۲- ترتیب نوشتن رویداد مالی در دفتر روزنامه عبارت است از :

۱- تاریخ رویداد مالی

۲- عنوان حسابی که بدهکار می شود و ثبت مبلغ بدهکار در ستون بدهکار

۳- عنوان حسابی که بستانکار می شود و ثبت مبلغ بستانکار در ستون بستانکار

۴- شرح مختصری از رویداد مالی

رویدادهای مالی مؤسسه دانا در آبان ماه ۱۳۷۹ به شرح صفحه بعد در دفتر روزنامه این مؤسسه، ثبت می شود :

شماره ردیف	تاریخ	شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
۱	۱۳۷۹ ۳ آبان ماه	بانک	۱	۳۲۰۰۰۰۰۰	
		سرمایه خانم فضیلت	۳۵		۳۲۰۰۰۰۰۰
		سرمایه گذاری اولیه خانم فضیلت در مؤسسه آموزش زبان دانا			
۲	۶ آبان ماه	آپارتمان	۲۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	
		بانک	۱		۳۰۰۰۰۰۰۰
		خرید یک دستگاه آپارتمان از آقای معتمدی به صورت نقد			
۳	۷ آبان ماه	اثاثه	۱۵	۳۵۰۰۰۰۰۰	
		حسابهای پرداختی	۲۵		۳۵۰۰۰۰۰۰
		خرید مقداری اثاثه از فروشگاه مجیدی به طور نسیه			
۴	۸ آبان ماه	بانک	۱	۱۰۰۰۰۰۰۰	
		وام پرداختی	۳۰		۱۰۰۰۰۰۰۰
		دریافت وام از آقای فرشاد			
۵	۱۱ آبان ماه	اثاثه	۱۵	۷۵۰۰۰۰۰۰	
		حسابهای پرداختی	۲۵		۷۵۰۰۰۰۰۰
		خرید اثاثه به طور نسیه از فروشگاه حسن پور			
۶	۱۴ آبان ماه	حسابهای پرداختی	۲۵	۳۰۰۰۰۰۰۰	
		بانک	۱		۳۰۰۰۰۰۰۰
		پرداخت قسمتی از طلب آقای حسن پور			
۷	۱۸ آبان ماه	ملزومات		۵۵۰۰۰۰۰۰	
		بانک			۵۵۰۰۰۰۰۰
		خرید ملزومات اداری به طور نقد			

برای سهولت کار می‌توان تاریخ کامل فعالیت مالی شامل سال، ماه و روز را در ستون مربوط ثبت کرد و در مورد فعالیت‌های مالی بعدی فقط ماه و روز را در ستون تاریخ نوشت.

نام حساب بدهکار در سمت راست منتهی الیه ستون شرح و نام حساب بستانکار به فاصله حدود ۲ سانتی‌متر از سمت راست ستون شرح، نوشته می‌شود.

در حین روزنامه‌نویسی نکات زیر را باید در نظر داشت :

۱- پس از ثبت هر رویداد مالی جمع ستون بدهکار و بستانکار باید با هم برابر باشد در غیر این صورت مشخص می‌شود یک یا چند رقم به درستی نوشته نشده است که باید پیدا و اصلاح شود. معمولاً دفترنویسان جمع ستون بدهکار و جمع ستون بستانکار را با مداد در زیر هر صفحه و ابتدای صفحه بعد می‌نویسند.

۲- در نوشتن دفتر روزنامه همیشه ابتدا حساب یا حسابهایی که بدهکار می‌شود، ثبت می‌گردد و پس از آن ثبت حساب یا حسابهایی که بستانکار می‌شود، انجام می‌شود.

۳- نوشتن دفتر روزنامه به‌طور مرتب، تمیز و با خط خوانا، استفاده از آن را آسان می‌کند.

۲-۴-۴- دفتر کل: یکی دیگر از دفاتر مورد استفاده حسابداران برای ثبت رویدادهای مالی دفتر کل است. دفتر کل عبارت است از مجموعه حسابهایی که برای ثبت و خلاصه کردن اطلاعات مربوط به رویدادهای مالی یک واحد اقتصادی استفاده می‌شود. دفتر کل را دفتر «ثبت نهایی» هم می‌گویند. پس از آنکه رویدادهای مالی در دفتر روزنامه ثبت شد، مبالغ بدهکار و بستانکار هر رویداد مالی به‌ترتیب در بدهکار و بستانکار حسابهای مربوط در دفتر کل نوشته می‌شود که به این کار انتقال اطلاعات از دفتر روزنامه به دفتر کل یا نقل به حسابها گفته می‌شود.

در دفتر کل، هر حساب همانند حساب T دو طرف راست و چپ دارد که بدهکار و بستانکار نامیده می‌شود. دفتر کل اشکال مختلفی دارد. در رایج‌ترین نمونه دفتر کل هر صفحه به‌صورت صفحه بعد طراحی شده است. چون هر صفحه سه ستون برای مبلغ دارد به این نوع دفتر، دفتر کل سه ستونی گفته می‌شود.

باقیمانده ریال	تخصیص	بستانکار			بدهکار			شرح	تاریخ		روزنامه شماره
		ریال			ریال				روز	ماه	
								منقول از صفحه			
								نقل به صفحه			

۱-۲-۴-۴- در نگهداری و نوشتن دفتر کل باید نکاتی به شرح زیر مورد ملاحظه قرار گیرد :

- ۱- شماره گذاری صفحات دفتر کل از رقم یک شروع و به ترتیب ادامه یابد.
- ۲- برای هر یک از حسابهای دفتر کل با توجه به حجم فعالیت در یک دوره مالی (سالانه) یک یا چند صفحه جداگانه اختصاص داده شود. معمولاً صفحات ابتدایی دفتر کل به حسابهای دارایی اختصاص می یابد و صفحات حسابهای بدهی، سرمایه، درآمد و هزینه به ترتیب بعد از حسابهای دارایی قرار می گیرد.
- پس از آماده سازی دفتر کل می توان رویدادهای مالی را که در دفتر روزنامه نوشته شده اند، در دفتر کل ثبت کرد. همیشه نوشتن دفتر کل بعد از ثبت رویدادهای مالی در دفتر روزنامه انجام می گیرد. بنابراین هیچ رویدادی در دفتر کل نوشته نمی شود مگر آنکه قبلاً در دفتر روزنامه ثبت شده باشد.
- برای ثبت رویدادهای مالی در دفتر کل ابتدا رویداد مالی ثبت شده در دفتر روزنامه مشخص و سپس مراحل انتقال به ترتیب زیر انجام می شود :

- ۱- پیدا کردن صفحه حسابی که در دفتر روزنامه بدهکار شده است.
  - ۲- نوشتن شماره رویداد مالی (شماره روزنامه) در ستون مربوطه در حساب دفتر کل
  - ۳- ثبت تاریخ رویداد مالی در ستون تاریخ
  - ۴- درج مبلغ بدهکار در ستون بدهکار
  - ۵- نوشتن شرح مختصری از رویداد مالی در ستون شرح
  - ۶- نوشتن شماره صفحه دفتر روزنامه در ستون عطف حساب
  - ۷- درج شماره صفحه ای از دفتر کل که ردیف بدهکار رویداد مالی در آن نوشته شده، در ستون عطف دفتر روزنامه
  - ۸- محاسبه و نوشتن مانده حساب در ستون مربوط
  - ۹- تعیین نوع مانده حساب در ستون تشخیص با نوشتن کلمه «بد» به جای بدهکار یا «بس» به جای بستانکار.
- پس از آنکه طرف بدهکار یک رویداد مالی به ترتیب بالا ثبت شد، طرف بستانکار رویداد مالی هم طی مراحل فوق ثبت می گردد.
- رویدادهای مالی مؤسسه دانا که قبلاً در دفتر روزنامه نوشته شده است به شرح صفحه بعد به حسابهای دفتر کل منتقل می شوند.

مؤسسه آموزش زبان دانا
دفتر روزنامه

صفحه ۱۰

شماره ردیف	تاریخ	شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
۱	۱۳۷۹ ۳ آبان ماه	جمع نقل از صفحه..... بانک	۱	۳۲۰۰۰۰۰۰	۳۲۰۰۰۰۰۰
۲	۶ آبان ماه	سرمایه خانم فضیلت سرمایه گذاری اولیه خانم فضیلت در مؤسسه آموزش زبان دانا آپارتمان	۲۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰
۳	۷ آبان ماه	بانک خرید یک دستگاه آپارتمان از آقای معتمدی به صورت نقد اثاثه	۱ ۱۵	۲۵۰۰۰۰۰۰	۳۵۰۰۰۰۰۰
۴	۸ آبان ماه	حسابهای پرداختی خرید مقداری اثاثه از فروشگاه مجیدی به طور نسیه بانک	۲۵ ۱	۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰
۵	۱۱ آبان ماه	وام پرداختی دریافت وام از آقای فرشاد اثاثه	۳۰ ۱۵	۷۵۰۰۰۰۰۰	۷۵۰۰۰۰۰۰
۶	۱۴ آبان ماه	حسابهای پرداختی خرید اثاثه به طور نسیه از فروشگاه حسن پور حسابهای پرداختی	۲۵	۳۰۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰
۷	۱۸ آبان ماه	بانک پرداخت قسمتی از طلب آقای حسن پور ملزومات بانک خرید ملزومات اداری به طور نقد	۱۰ ۱	۵۵۰۰۰۰۰۰	۵۵۰۰۰۰۰۰
		جمع نقل به صفحه.....		۸۶۵۵۰۰۰۰	۸۶۵۵۰۰۰۰

حساب: بانک

صفحه: ۱

شماره روزنامه	تاریخ	شرح	بدهکار	بستانکار	تخصیص	مانده
	۱۳۷۹	نقل از...				
۱۰	۳ آبان ماه	سرمایه گذاری اولیه خانم فضیلت	۳۲۰۰۰۰۰۰		بد	۳۲۰۰۰۰۰۰
۱۰	۶ آبان ماه	خرید یک دستگاه آپارتمان		۳۰۰۰۰۰۰۰	بد	۲۰۰۰۰۰۰۰
۱۰	۸ آبان ماه	دریافت وام از آقای فرشاد	۱۰۰۰۰۰۰۰		بد	۱۲۰۰۰۰۰۰
۱۰	۱۶ آبان ماه	پرداخت قسمتی از طلب آقای حسن پور		۳۰۰۰۰۰۰۰	بد	۹۰۰۰۰۰۰۰
۱۰	۱۸ آبان ماه	خرید ملزومات اداری		۵۵۰۰۰۰۰۰	بد	۸۴۵۰۰۰۰۰۰
		جمع	۴۲۰۰۰۰۰۰۰	۳۳۵۵۰۰۰۰۰		۸۴۵۰۰۰۰۰۰

حساب: ملزومات

صفحه: ۱۰

شماره روزنامه	تاریخ	شرح	بدهکار	بستانکار	تخصیص	مانده
	۱۳۷۹	نقل از...				
۱۰	۱۸ آبان ماه	خرید ملزومات اداری	۵۵۰۰۰۰۰۰		بد	۵۵۰۰۰۰۰۰

حساب: ائانه

صفحه: ۱۵

شماره روزنامه	تاریخ	شرح	بدهکار	بستانکار	تخصیص	مانده
	۱۳۷۹	نقل از...				
۱۰	۷ آبان ماه	خرید ائانه از فروشگاه مجیدی	۳۵۰۰۰۰۰۰		بد	۳۵۰۰۰۰۰۰
۱۰	۱۱ آبان ماه	خرید ائانه از فروشگاه حسن پور	۷۵۰۰۰۰۰۰		بد	۱۱۰۰۰۰۰۰۰
		جمع	۱۱۰۰۰۰۰۰۰		بد	۱۱۰۰۰۰۰۰۰

حساب: آپارتمان

صفحه: ۲۰

شماره روزنامه	تاریخ	شرح	بدهکار	بستانکار	تخصیص	مانده
	۱۳۷۹	نقل از...				
۱۰	۶ آبان ماه	خرید یک دستگاه آپارتمان از آقای معتمدی	۳۰۰۰۰۰۰۰۰		بد	۳۰۰۰۰۰۰۰۰

حساب: حسابهای پرداختنی

صفحه: ۲۵

شماره روزنامه	تاریخ	شرح	بدهکار	بستانکار	بسته	مانده
	۱۳۷۹	نقل از ...				
۱۰	۷ آبان ماه	خرید اثاثه از فروشگاه مجیدی		۳۵۰۰۰۰۰	بس	۳۵۰۰۰۰۰
۱۰	۱۱ آبان ماه	خرید اثاثه از فروشگاه حسن پور		۷۵۰۰۰۰۰	بس	۱۱۰۰۰۰۰۰
۱۰	۱۴ آبان ماه	پرداخت قسمتی از طلب آقای حسن پور	۳۰۰۰۰۰۰		بس	۸۰۰۰۰۰۰
		جمع	۳۰۰۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰۰۰	بس	۸۰۰۰۰۰۰

حساب: وام پرداختنی

صفحه: ۳۰

شماره روزنامه	تاریخ	شرح	بدهکار	بستانکار	بسته	مانده
	۱۳۷۹	نقل از ...				
۱۰	۸ آبان ماه	دریافت وام از آقای فرشاد		۱۰۰۰۰۰۰۰	بس	۱۰۰۰۰۰۰۰

حساب: سرمایه خانم فضیلت

صفحه: ۳۵

شماره روزنامه	تاریخ	شرح	بدهکار	بستانکار	بسته	مانده
	۱۳۷۹	نقل از ...				
۱۰	۳ آبان ماه	سرمایه گذاری اولیه خانم فضیلت		۳۲۰۰۰۰۰۰	بس	۳۲۰۰۰۰۰۰

۴-۵- تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل

همانطور که می‌دانید رویدادهای مالی ابتدا در دفتر روزنامه ثبت و سپس از دفتر روزنامه به دفتر کل انتقال می‌یابد. اگر همه مبالغ بدهکار و بستانکار هر رویداد مالی به درستی به حسابهای دفتر کل انتقال یابد در این صورت جمع و مانده‌های بدهکار و بستانکار حسابهای دفتر کل با هم برابر خواهد بود. برای آزمون این برابری از تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل استفاده می‌شود. تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل فهرستی از نام و جمع و مانده کلیه حسابهای دفتر کل در یک زمان مشخص می‌باشد. به طور معمول تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل در پایان هر ماه تهیه می‌شود. تراز آزمایشی زیر از حسابهای دفتر کل مؤسسه دانا در تاریخ ۳۰ آبان ماه ۱۳۷۹ تهیه شده است.

مؤسسه آموزش زبان دانا

تراز آزمایشی

۳۰ آبان ماه ۱۳۷۹

مانده		گردش عملیات		نام حساب
بستانکار	بدهکار	بستانکار	بدهکار	
	۸۴۵۰۰۰۰	۳۳۵۵۰۰۰۰	۴۲۰۰۰۰۰۰	بانک
	۵۵۰۰۰۰		۵۵۰۰۰۰	ملزومات
	۱۱۰۰۰۰۰۰		۱۱۰۰۰۰۰۰	اثاثه
	۳۰۰۰۰۰۰۰		۳۰۰۰۰۰۰۰	آپارتمان
۸۰۰۰۰۰۰		۱۱۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	حسابهای پرداختی
۱۰۰۰۰۰۰۰		۱۰۰۰۰۰۰۰		وام پرداختی
۳۲۰۰۰۰۰۰		۳۲۰۰۰۰۰۰		سرمایه خانم فضیلت
۵۰۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰۰	۸۶۵۵۰۰۰۰	۸۶۵۵۰۰۰۰	جمع

برای تهیه تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل مراحل زیر انجام می‌شود:

- ۱- نوشتن عنوان، تراز آزمایشی که در سه سطر شامل نام مؤسسه، نام گزارش و تاریخ گزارش
- ۲- نوشتن نام و جمع و مانده نهایی حسابهای دفتر کل
- ۳- به دست آوردن جمع ارقام هر یک از ستونها و اطمینان از توازن برابری آنها
- ۴- کشیدن دو خط موازی زیر ستونهای جمع به منزله اتمام کار تهیه تراز آزمایشی است.

۴-۶- ترازنامه

یکی از مزایای تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل این است که از روی آن به سادگی و با سرعت می‌توان ترازنامه واحد اقتصادی را تهیه کرد. در فصلهای بعد خواهیم دید که علاوه بر ترازنامه، گزارشهای مالی دیگر هم از روی تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل تهیه می‌شوند. ترازنامه مؤسسه دانا در تاریخ ۳۰ آبان ۱۳۷۹ به شرح صفحه بعد می‌باشد:

مؤسسه آموزش زبان دانا

ترازنامه

به تاریخ ۳۰ آبان ماه ۱۳۷۹ (ارقام به ریال)

بدهیها		داراییها	
۸۰۰۰۰۰۰	حسابهای پرداختی	۸۴۵۰۰۰۰	بانک
۱۰۰۰۰۰۰۰	وام پرداختی	۵۵۰۰۰۰	ملزومات
۱۸۰۰۰۰۰۰	جمع بدهیها	۱۱۰۰۰۰۰۰	اثاثه
	سرمایه	۳۰۰۰۰۰۰۰	آپارتمان
۳۲۰۰۰۰۰۰	سرمایه خانم فضیلت	۵۰۰۰۰۰۰۰	جمع داراییها
۵۰۰۰۰۰۰۰	جمع بدهیها و سرمایه		

پرسشها

- ۱- اسناد مثبت چيستند؟
- ۲- چرا حسابداران به اسناد مثبت نیاز دارند؟
- ۳- چند نمونه از اسناد مثبت را بیان کنید.
- ۴- سند حسابداری چیست؟
- ۵- دو مورد از دفاتر حسابداری را نام ببرید.
- ۶- دفتر روزنامه عمومی چیست؟
- ۷- در مورد هر رویداد مالی چه اطلاعاتی در دفتر روزنامه نوشته می شود؟
- ۸- دفتر کل چیست؟
- ۹- مفهوم انتقال به حسابها را توضیح دهید.
- ۱۰- تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل چیست؟

۱- کدامیک از گزینه‌های زیر نادرست است؟

- (۱) دفتر کل از روی سند حسابداری نوشته می‌شود.
 (۲) قبل از ثبت رویداد مالی در دفتر روزنامه می‌توان آن را در سند حسابداری ثبت کرد.
 (۳) در عمل برای ثبت و خلاصه کردن رویدادهای مالی از حساب T استفاده می‌شود.
 الف) (۱) و (۲)   ب) (۱) و (۳)   ج) (۲) و (۳)   د) هر سه

۲- کدامیک از گزینه‌های زیر درست است؟

- (۱) اسناد مثبت باید حتماً به صورت چاپی باشد.
 (۲) اسناد مثبت باید به قدری روشن و صحیح باشد که حسابداران بتوانند به آن اتکا کنند.
 (۳) معمولاً دفتر کل از روی اسناد مثبت نوشته می‌شود.
 (۴) اسناد مثبت مبنای تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی می‌باشد.
 الف) (۱) و (۲)   ب) (۲) و (۳)   ج) (۳) و (۴)   د) (۲) و (۴)

۳- کدامیک از گزینه‌های زیر نادرست است؟

- (۱) رویدادهای مالی به ترتیب تاریخ وقوع در دفتر روزنامه ثبت می‌شوند.
 (۲) برای ثبت رویداد مالی در سند حسابداری نیازی به تجزیه و تحلیل نیست.
 الف) (۱)   ب) (۲)   ج) (۱) و (۲)   د) هیچکدام

۴- کدامیک از گزینه‌های زیر نادرست است؟

- (۱) برای ثبت یک رویداد مالی در دفتر روزنامه عمومی، ابتدا حساب یا حسابهایی که بدهکار می‌شود ثبت می‌گردد.

(۲) هر حساب دفتر کل حتماً دارای دو ستون بدهکار و بستانکار می‌باشد.

(۳) رایج‌ترین نوع دفتر کل، دفتر کل سه ستونی است.

(۴) تهیه ترازنامه از روی دفتر روزنامه آسان است.

- الف) (۱) و (۲)   ب) (۲) و (۳)   ج) (۴)   د) هیچکدام

۵- اگر در حین تنظیم تراز آزمایشی مانده بدهکار حساب نقد و بانک اشتباهاً در ستون بستانکار تراز

آزمایشی نوشته شود کدامیک از عبارتهای زیر درست است؟

(۱) جمع ستون بدهکار و ستون بستانکار تراز آزمایشی با هم مطابقت ندارد.

(۲) جمع ستون بدهکار تراز آزمایشی بیشتر از جمع ستون بستانکار تراز آزمایشی است.

- الف) (۱)   ب) (۲)   ج) (۱) و (۲)   د) هیچکدام

۶- اگر در حین انتقال رویدادهای ثبت شده در دفتر روزنامه به دفتر کل، مبلغی که در دفتر روزنامه در ستون

بدهکار نوشته شده است اشتباهاً در دفتر کل در ستون بستانکار نوشته شود کدامیک از عبارتهای زیر درست است؟

الف) این اشتباه بر جمع ستون بدهکار و بستانکار تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل تأثیری ندارد.

ب) جمع ستون بدهکار و بستانکار تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل به یک میزان زیادتراز واقع خواهد بود.

ج) جمع ستون بستانکار تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل کمتر از جمع ستون بدهکار تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل خواهد بود.

د) ستون بستانکار تراز آزمایشی دو برابر اشتباه ثبت شده از ستون بدهکار بیشتر خواهد بود.
 ۷- حساب بانک مؤسسه خدماتی شاکری در اول خردادماه ۷۹ مبلغ ۲۵۰ هزار ریال مانده بدهکار داشته است. در طول خرداد ماه ۷۹ در مجموع ۱۲۵ هزار ریال به این حساب بدهکار و ۹۵ هزار ریال به این حساب بستانکار شده است. مانده حساب بانک مؤسسه خدماتی شاکری در پایان خردادماه ۷۹ برابر است با..... هزار ریال
 الف) ۳۰ (ب) ۲۲۰ (ج) ۲۸۰ (د) ۲۵۰

۸- طبق دفتر کل تعمیرگاه شرق حسابهای پرداختی در آخر مهرماه ۷۹ مبلغ ۳۴۰۰۰۰۰۰ ریال مانده بستانکار دارد. در طول مهرماه پرداخت ۲۰۰۰۰۰۰ ریال به یکی از طلبکاران اشتبهاً در سمت چپ حسابهای پرداختی نوشته شده است. مانده صحیح حسابهای پرداختی در پایان مهرماه ۷۹ برابر است با..... ریال
 الف) ۳۰۰۰۰۰۰ (ب) ۳۲۰۰۰۰۰ (ج) ۳۶۰۰۰۰۰ (د) ۳۸۰۰۰۰۰

۱- اسناد مثبت زبر مربوط به یک رویداد مالی در آموزشگاه خیاطی صبا می باشد. این رویداد را تجزیه و تحلیل کنید و معلوم نمایید که چه حسابهایی بدهکار و بستانکار می شود.

فروشگاه کارون

برگ فروش نقدی

نام خریدار: آموزشگاه خیاطی صبا - خانم مهربان شماره: ۵۷۳

آدرس: شیراز - خیابان نور پلاک ۲۸ تاریخ: ۷۹/۳/۲۴

ردیف	شرح کالا	تعداد	نرخ	مبلغ
۱	میز تحریر کوچک	۱	۱۴۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰
۲	صندلی چوبی	۶	۴۰۰۰۰	۲۴۰۰۰۰
	جمع			۳۸۰۰۰۰

مبلغ ۳۸۰۰۰۰ ریال طی چک شماره ۳۲۸ بانک صادرات به تاریخ ۷۹/۳/۲۴ از خانم مهربان دریافت گردید.

۲- مؤسسه خدماتی سماوات برای ثبت رویدادهای مالی خود از حسابهای زیر استفاده می کند.

صندوق

حسابهای دریافتی

ملزومات

اثانه

حسابهای پرداختی

سرمایه آقای سماواتی

در طول خردادماه ۷۹ فعالیت های مالی زیر انجام شده است :

۶ خرداد سرمایه گذاری نقدی آقای سماواتی به مبلغ ۱۴۰۰۰۰۰۰۰ ریال

۸ خرداد خرید یک دستگاه آپارتمان به طور نقدی به مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال

۱۱ خرداد خرید ملزومات به مبلغ ۵۰۰۰۰۰۰ ریال به طور نسیه از فروشگاه فتحی

۱۶ خرداد خرید نقدی اثانه به مبلغ ۲۵۰۰۰۰۰۰ ریال

۳۰ خرداد پرداخت طلب آقای فتحی بابت خرید مورخ ۱۱ خردادماه

مطلوب است:

الف - ثبت رویدادهای فوق در دفتر روزنامه مؤسسه خدماتی سماوات

ب - نقل ثبتهای دفتر روزنامه به حسابهای دفتر کل (به شکل T)

ج - مانده گیری از حسابهای دفتر کل و تهیه تراز آزمایشی به تاریخ ۳۱ خردادماه ۷۹

د - تنظیم ترازنامه مؤسسه خدماتی سماوات در تاریخ ۳۱ خردادماه ۷۹

۳- مانده حسابهای دفتر کل مؤسسه دنا در ۳۰ آذرماه ۷۹ به شرح زیر می باشد (ارقام به هزار ریال)

صندوق ۴۵۰۰

حسابهای دریافتی ۳۱۰۰

ملزومات ۲۰۰

اثانه اداری ۱۳۰۰

وسائیل نقلیه ۱۱۰۰۰

آپارتمان ۳۰۰۰

حسابهای پرداختی ۲۳۰

سرمایه آقای صمدی؟

مطلوب است:

الف - تعیین سرمایه آقای صمدی در مؤسسه دنا

ب - تنظیم تراز آزمایشی حسابهای دفتر کل به تاریخ ۳۰ آذرماه ۷۹

ج - تنظیم ترازنامه به تاریخ ۳۰ آذرماه ۷۹

- ۱- آقای صالحی در شهریورماه ۷۹ اقدام به تأسیس مؤسسه خدمات حروفچینی صالح نمود. مدارک زیر مربوط به فعالیتهای مالی انجام شده در طول شهریورماه ۷۹ می باشد.
- ۱- سرمایه گذاری اولیه - فیش واریزی به حساب
- ۲- خرید اثاثه - کامپیوتر فاکتور خرید - نسیه
- ۳- خرید اثاثه - میز و صندلی فاکتور خرید - نقدی فیش واریزی به حساب فروشنده
- ۴- خرید ملزومات به طور نسیه
- ۵- واریز نیمی از طلب خرید اثاثه ردیف ۲- فیش واریزی

بابت سرمایه گذار اولیه مالک

شماره حساب ۱۹۳۱
 نام صاحب حساب مرکز خدمات مشتریان
 تاریخ ۱۳۷۹/۰۶/۲۴

تاریخ ۱۳۷۹/۰۶/۲۴

شماره حساب ۱۹۳۱
 نام صاحب حساب مرکز خدمات مشتریان
 تاریخ ۱۳۷۹/۰۶/۲۴

مبلغ به عدد ۹,۰۰۰,۰۰۰ ریال

دریافت شد
 بانک ملی ایران - شعبه فرخ کد ۹۹
 نام و نام خانوادگی
 بانک ملی ایران

دریافت و به حساب خود منتقل گردید
 نام پرداخت کننده

امضاء

برگ فروش کالا

تاریخ : ۱۳۷۹/۰۶/۲۴

عنوان مشتری : خدمات حرفه‌ای مرکز خدمات مشتریان

تعداد	قیمت واحد	ملاحظات کالا
۲ عدد	۷۴۰,۰۰۰ ریال	GIGA TXS M/B - ۱
۲ عدد	۶۷۰,۰۰۰ ریال	AMD K6-2-350 CPU -
۲ قطعه	۷۵۵,۰۰۰ ریال	Trident 9750 AGP VGA Card (W/TV out) -
۲ قطعه	۱۵,۰۰۰ ریال	CPU Fan -
۲ قطعه	۲۹۰,۰۰۰ ریال	32 MB RAM (SD RAM 168 pin LG) -
۲ دستگاه	۱۴۰,۰۰۰ ریال	1.44 MITSUMI FDD -
۱ دستگاه	۶,۸۵۰,۰۰۰ ریال	Chipset P350 میکرو کامپیوتر مدل (Gold) Mini Tower Case -
		GIGA M/B W/S12K Cache -
		Pentium 350 MHz CPU -
		64 MB RAM (SDRAM 168-Pin Japan) -
		8.4 GB Hard Disk
		1.44" Mitsumi FDD -
		9750 AGP VGA Card -
		ASUS 50x CDROM -
		32 bit Complex PCI Card -
		FK6800 104-Key MultiMedia Keyboard -
		Genius My Mouse & Mouse Pad -
		56K US Robotics Ext. Modem -
۸ دستگاه	۱,۶۸۰,۰۰۰ ریال	PARS 15" SVGA Monitor -۲
۱ دستگاه	۳,۲۹۰,۰۰۰ ریال	CTX 17" SVGA Monitor -۴
مجموعاً ۲۷,۸۰۰,۰۰۰ ریال		قابل پرداخت (مبلغ کل) :

با احترام
 مرکز خدمات رایانه‌ای

صورت حساب فروش کالا

نشانی: مسعود خیابان اهرم - شماره ۱۲۸ - فروشگاه راز		شماره: ۵۸۸				
تلفن: ۶۲۵۴۳۱		شماره اقتصادی: ۴۵۲۲۸۹۱۱				
نام خریدار: خدمات حرفه‌ای صالغ - آتشی صالغی		تاریخ: ۷۹/۶/۱۱				
نشانی: مسعود - خیابان طالقانی شماره ۱۰		شماره اقتصادی: -				
تلفن: ۲۲۱۱۷۰		کد پستی: -				
شماره قرارداد / درخواست: -	شماره حواله: ۷۶-۱۹۰	شماره برگ تحویل: ۱۵۸				
ردیف	کد کالا	شرح کالا	مقدار	واحد کالا	بهای واحد	جمع (ریال)
۱	۱۲۱۴	صندلی گردان	هست	رستگاه	۱۲۰۰۰۰	۹۶۰۰۰۰
۲	۱۲۱۸	میز کامپیوتری - ساده	هست	رستگاه	۲۰۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰۰
۳						
۴						
۵						
۶						
۷						
۸						
۹						
۱۰						
۱۱						
۱۲						
۱۳						
۱۴						
۱۵						
۱۶						
۱۷						
۱۸						
۱۹						
۲۰						
شرایط فروش: نقدی		جمع کل: ۲۵۶۰۰۰۰				
محل تحویل: ابن فروشنده		تخفیف: -				
		عوارض: -				
		بارگیری: -				
		اجرت زحمت پور: -				
		کسر از محل پیش دریافت: -				
		قابل پرداخت: ۲۵۶۰۰۰۰				

مهر و امضای خریدار
 (در صورت لزوم) مهر و امضای فروشنده

مهر و امضای فروشنده

تاریخ ۷۹/۶/۱۱

بانک تجارت - شعبه نسیم

شماره

۶۲۴۱۸۹۵

شماره حساب ۰۱۲۲۵۳۰۱۴

نام دارنده حساب فروشگاه براد - آقای بیاج

مبلغ (مقدار) ۲۵۹,۰۰۰ ریال (معمول) (رومبلی) و با افزودن لغت هجرت

امضاء پرداخت کننده

صالح

نام و شناس و تلفن پرداخت کننده مشهور احیایان طالبانی - شماره ۱ - خدمات حرفه‌ای صالح فاکتور ۵۸۸

۱. بدینوسیله تأیید می‌شود که مبلغ مذکور در جدول زیر دریافت و حساب فوق منظور شده است.
۲. رسیدهایی که با ماشین نقدی این بانک ثبت شده باشد از درجه اعتبار ساقط است.
۳. مبلغ ثبت شده بدینوسیله ماشین باید با مبلغ سند مطابقت داشته باشد و الا مبلغ کمتر محرز خواهد بود.

تاریخ مقرر 07 کد مطلب

مهر و امضاء شعبه

۱۳۱۱

فاکتور فروش

شماره ۰۶۵۸

تاریخ ۷۹/۶/۱۲

صورت حساب تهیه شده توسط فروشگاه نسیم - شماره ثبت

ردیف	شرح	تعداد	قیمت ریالی	مبلغ کل ریالی
۱	طللق A4 بنفشه ۳۲ عدد	۳۲	۱۲۰۰۰	۳۸۴۰۰
۲	لوازم تحریر علی بنی ۳۶ عدد	۳۶	۱۱۰۰۰	۳۹۶۰۰
۳	نوار صیب یونیلی ۳۶ عدد	۳۶	۱۲۰۰۰	۴۳۲۰۰
۴	روال نویسن آلنوسین ۲ اینچ ۴۵ عدد	۴۵	۱۲۰۰۰	۵۴۰۰۰
۵	ماه صیب علامت گذار آلنوسین ۱۲ اینچ ۴۵ عدد	۴۵	۸۴۰۰۰	۳۷۸۰۰
۶	مواد مصرفی ۱۲ اینچ	۱۲	۵۴۰۰۰	۶۴۸۰۰
۷				
۸				
			مجموعاً	۴۹۹۱۵۰۰

مبلغ مجموعاً تسفید در نزد کسب و کار و با افزودن به
آدرس: فروشگاه نسیم صالحی

تاریخ ۷۹/۶/۱۶

ش ۳

۶۲۴۲۸۹۱

نام دارنده حساب مرکز خدمات رایزنی - آقای حسینی شماره حساب ۰۲۰۰۴۲۲۰۱۰۱

مبلغ (عدد) ۱۳۹۰۰۰۰۰ ریال (بمهر و امضاء مدیر عامل)

نام و نشانی و تلفن پرداخت کننده: موسسه صالحه مالی - خیابان صالحه - تهران - شماره ۱۰

حزب آزادی - صندوق پستی ۱۹۴۴۴۴

۱. بدین وسیله تأیید می شود که مبلغ مندرج در جدول زیر دریافت و حساب فوق منظور شده است.
۲. رسیدهایی که با نامش هدی این بانک ثبت شده باشد از درجه اعتبار ساقط است.
۳. مبلغ ثبت شده بوسیله ماشین باید با مبلغ سند مطابقت داشته باشد و الا مبلغ کمتر معتبر خواهد بود.

شرح مؤثر 07 کد معامله

مهر و امضاء شعبه

شماره ۱۱۳۴

مؤسسه صالحه برای ثبت رویدادهای مالی از سند حسابداری، دفتر روزنامه، دفتر کل استفاده می کند.
مطلوب است:

الف - تشخیص رویدادهای مالی انجام شده و ثبت هر رویداد در سند حسابداری (برای هر رویداد یک سند حسابداری تنظیم شود)

ب - ثبت اسناد حسابداری در دفتر روزنامه

ج - نقل رویدادهای ثبت شده به دفتر کل

د - مانده گیری از حسابهای دفتر کل در پایان شهریورماه ۷۹ و تنظیم تراز آزمایشی

ه - تنظیم ترازنامه به تاریخ ۷۹/۶/۳۱

۲- کمک حسابدار مهد کودک مریم تراز آزمایشی آخر مرداد ۷۹ را به شرح زیر تنظیم کرده است (ارقام به

هزار ریال)

چنانچه ملاحظه می کنید تراز آزمایشی فوق موازنه ندارد. در صورتی که رویدادهای مالی به نحو مناسب در مدارک حسابداری ثبت شده باشد و همه حسابهای دارایی مانده بدهکار و همه حسابهای بدهی و حساب سرمایه مهد کودک مانده بستانکار داشته باشد.

مطلوب است:

کشف و اصلاح اشتباهات رخ داده در تهیه تراز آزمایشی مهدکودک مریم و تنظیم تراز آزمایشی صحیح به تاریخ ۳۱ مردادماه ۷۹.

مهدکودک مریم

تراز آزمایشی

مردادماه ۱۳۷۹

مانده		نام حساب
بستانکار	بدهکار	
	۱۴۰۰۰	بانک
۱۲۰		حسابهای دریافتی
	۹۰۰	ملزومات
	۱۴۰۰	اثاثه اداری
	۲۵۰۰۰	وسائط نقلیه
۲۰۰		زمین
	۴۲۰۰	ساختمان
	۱۹۰۰	حسابهای پرداختی
	۲۰۰۰۰	وام پرداختی
?		سرمایه